

NYILATKOZAT

A Magyar–Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság vezetőinek 2011. május 30-i találkozójáról

A két akadémiai bizottság társelnökei az alábbiakban állapodtak meg:

1.) Azok a célok, amelyeket 2010. december 10-én rögzített a két akadémiai bizottság, helyesnek bizonyultak, a második világháború idején elkövetett tömeggyilkosságok emléke és azok feldolgozatlansága máig hátráltatja a megbékélést a szerb és a magyar emberek között. A bizottság javaslatot dolgozott ki az elmúlt hónapokban a múltfeltárás intézményesítésére: a MTA Történettudományi Intézetében létrehozta a kutatásszervezés háttérintézményét, a délkelet-európai történeti osztályt, ennek vezetője a bizottság magyar tagozatának titkára. Az első néhány hónap a helyzetfelmérés, a feladatok megállapításának és a kutatásszervezet kialakításának ideje volt. Tisztában vannak azzal, hogy a közönség azt kívánja a kutatástól, hogy bepótolja az 1941–1948 közötti, a két nép kapcsolatát terhelő tragikus események óta eltelt időszak mulasztását. A lázas semmittevést azonban nem válthatja fel a lázas és szakszerűtlen kapkodás.

2.) A bizottság vezetői meghallgatták a beszámolókat arról, hogy január 6-án megalakult a magyar, március 25-én a szerb bizottság. A magyar bizottság elkészült munkatervét egyeztették a szerb féllel. A bizottság tisztában van azzal, hogy a múltfeltárás elsősorban a magyar kutatók feladata, de ez csakis a szerb kollégák hathatós közreműködésével történhet. A magyar bizottság úgy látja, hogy az akadémiai bizottság megalakulása óta érezhető a múltfeltárás jóindulatú támogatása a szerbiai hatóságok és levéltárosok részéről.

3.) A levéltári források feltárásáról. A levéltári feltáró munka helyzetfelmérése megtörtént. Mintegy 1300 iratfolyóméter akta átnézésére van szükség ahhoz, hogy a kutatás pontos számadatokat adjon azokról az 1944–45-ben elpusztított magyar áldozatokról, akiknek nevei említésre kerülnek az írott emlékekben. A jelenleg megismerhető listákat a bizottság megállapodása értelmében a következő hetekben közzéteszik. (Erről a magyar bizottság február 12-én, Szabadkán rendezett szakmai fórumán történt állásfoglalás, amellyel a szerb fél is teljes mértékben egyetért.)

A Szerbiában és kiemelten a Vajdaságban folytatott kutatások anyaga (mind szerb, mind magyar kutatók részéről) az 1941–1948-as időszakra vonatkozóan összegyűjtve rendelkezésre áll, ill. néhány kiadásra is került (vagy kis példányszámban kinyomtatták). Jelenleg azonban olyan új források is hozzáférhetővé váltak, amelyeket eddig a titkosszolgálatok őriztek (OZNA,

KNOJ) és csak most nyitottak meg a kutatók előtt, akik ezeket fel fogják dolgozni és a feltárt tényeket összehasonlítják. Véleményünk szerint minden ily módon feltárt tényanyagot a közzétételt megelőzően független tudósoknak kell ellenőrizniük, ésszerű határidőn belül (néhány hónap).

4. A szóbeli emlékek gyűjtéséről, megőrzéséről, feldolgozásáról. A visszaemlékezések szervezett gyűjtéséről a magyar bizottság március 25-ei szakmai fórumán döntöttek. A szerb fél a munka nagy részét és az adatgyűjtést 2011 folyamán elvégzi, kutatásainak eredményeit összegzően pedig 2012-ben teszi közzé illetve publikálja.

5.) A kutatásszervezetről. A Magyar–Szerb Akadémiai Bizottság egyetértéssel vette tudomásul, hogy a magyar fél a szerbiai kutatások szervezését a Vajdaságban a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézetre bízta, amelyik képes a helyi kutatásszervezetet, az anyagfeldolgozást, rögzítést és a szakszerűséget biztosítani. A bizottság szerb tagozata és a kutatók vállalják, hogy hasonló jellegű kutatásokat végeznek a szerb oldalon, Szerbiában és a Vajdaságban, illetve esetleg a volt jugoszláv levéltárakban.

6) Emlékhelyek létesítéséről és gondozásáról. A Magyar–Szerb Akadémiai Bizottság megismerte a magyar bizottság állásfoglalását a tömeggyilkosságok áldozatainak emlékét megőrkítő emlékhelyek létesítéséről. A magyar bizottság közölte azt a térképet, amelyik feltünteti a tömeggyilkosságok színhelyeit és az ottani áldozatok eddig megismert számát. Az akadémiai bizottság egyetért azzal, hogy több lokális emlékhely és egy szerbiai nemzeti emlékhely kialakítása szükséges. Egyetért a magyar féllel abban, hogy a szerb hatóságoknak minden erővel biztosítani kell ezen emlékhelyek sérthetlenségét, és azzal is, hogy a szerbiai magyarság intézményeinek kiemelt szerepe lehet ezen emlékhelyek karbantartásában.

Egyetértés alakult ki arról, hogy a szerb kormány által létrehozott tömegsír-bizottságon belül alakuljon meg annak vajdasági albizottsága, amelyet a vajdasági kormány (parlament) működtetne, finanszírozna.

7.) A szerb és magyar fél megállapodott abban, hogy még ezen akadémiai félévben szerb és magyar kutatók műhelykonferenciája méri fel a kutatások jelenlegi helyzetét. Egyetért abban, hogy őszre készüljön el egy olyan gyűjteményes kötet, angol, szerb és magyar nyelven, amelyik bemutatja a kutatások mai állását.

8.) A szerb fél elégedetten veszi tudomásul, hogy a magyar bizottság ezekben a hetekben megindítja honlapját, amely rendszeresen beszámol a kutatások újabb eredményeiről, közli az áldozatok névsorát, a tragédiák helyeinek jegyzékét, tudományos igényű tanulmányokat, állásfoglalásokat, vitacikkeket, és

az érzelmeket is megjelenítő hozzászólásokat a szerb-magyar történeti konfliktusokról.

Elfogadást nyert az a javaslat is, hogy a 2002-ben a vajdasági parlament által létrehozott Ankét-bizottság jelentését magyarul közzétegyék.

9.) A magyar bizottság tájékoztatást adott arról is, hogy még a következő hónapokban megindít két kiadványsorozatot. Egyet a folytonos forrásfeltárások előrehaladásáról, először is a szerbiai levéltárak fondjegyzékéről, az 1944–45. évi vérengzésekről. Ezzel egyidőben egy monográfia sorozatot indít Szerbia és Magyarország második világháborús közös történelmét feltáró tanulmányokból. Mindkét sorozatnak máris két kötete van nyomdában.

A szerb fél egyetért abban, hogy a feltárt tényanyagot publikálni kell. Hiteles eredményeket szándékozunk közzé tenni, miután a témában jártas szakemberek ellenőrizték az anyagot és miután a szükséges pénzügyi fedezet is rendelkezésre áll. A bizottság megállapította, hogy mindkét oldalon nehézségek merültek fel és állnak fenn a kutatások finanszírozásával kapcsolatban.

10.) A szerb fél kész egy olyan, a szerb akadémia elnöke által aláírt támogatólevelet kiadni a szerbiai kutatások támogatására, amely hangsúlyozza a szerb–magyar együttélést és kiemelten a tömeggyilkosságokat feltáró kutatásokat. A támogatólevelet a kutatók megkapják a szükséges támogatás biztosításával. A kutatókat már kijelölte a Szerb Akadémia Igazgató Tanácsa.

11.) A Bizottság megállapodott abban, hogy legközelebb Budapesten találkozik, szeptember 15-én, a „Multikulturalitástól a tömeggyilkosságokig” című nemzetközi konferencián.

Glatz Ferenc

Vojislav Stanovčić